

Cadavrul viu

de Lev Tolstoi

Iată, deci, un moment de repertoriu. Nu cea mai bună operă a lui Tolstoi, nici măcar cea mai bună piesă a lui Tolstoi (*Puterea întunericului*, ca să fiu exact, e mai bună, mai adevărată și mai tolstoiană), dar totuși o piesă, o piesă care exprimă ceva din refuzul convenției sociale, din opoziția lui Tolstoi la falsitate și minciună, din ostilitatea lui Tolstoi față de legile care sacrifică oameni concreți în numele unor abstracțiuni, o piesă în care am văzut un nemaipomenit Simonov, în care am mai văzut un tulburător Manolescu... O piesă care ne amintește, de departe, vag, indirect, palid, dar ne amintește de fuga disperată a Anei Karenina, de incompatibilitatea căsniciei din *Sonata Kreutzer*, de atracția lui Nehliudov pentru umila Katiușa Maslova, dar și de nevoia romantică de evaziune a lui Aleko din poemul *Țigani* al lui Pușkin, poetul pe care Tolstoi l-a iubit enorm. Dincolo de sursa de fapt divers a dramei, *Cadavrul viu* este un strigăt de oroare, un refuz violent al rigidității sociale, un — dacă pot spune astfel — braț tolstoian ridicat în apărarea libertății ființei umane, în apărarea naturii morale sau a moralei naturale a omului, este un alt moment al neîntreruptei polemici pe care marele neîmpăcat cu lumea și cu divinitatea a dus-o împotriva a tot ceea ce societatea a construit fals, coercitiv, nefiresc. Feodor Protasov trăiește, ca și Pozdnișev din *Sonata Kreutzer*, dezgustul față de convenționalismul vieții conjugale, sufocarea Anei Karenina, drama înconștientă și a înădăvării. Dar drumul său către libertate este,

ca și în cazul Anei, un drum al autodistrugerii, un drum fără orizont și fără întoarcere, căci de aici încolo el va trebui să mintă mai urât și mai dureros decât până acum, să mintă din compromis și din bunătate (dar bunătatea nu e și ea un compromis?) și, în cele din urmă, să salveze lumea și pe el însuși prin sinucidere, care sinucidere, însă, este și ea un compromis, cel mai nenorocit dintre toate, fiindcă justifică și eliberează cursul nefiresc al convenționalismului. Eliberarea este imposibilă, societatea și legile ei îl urmăresc pe Fedea Protasov pretutindeni. dezertorul, mistificatorul este adus înapoi, pus să dea socoteală vieții abstracte pentru viața sa concretă și obligat să aleagă soluția extremă. Ca și evadarea Kareninei, evadarea lui Protasov eșuează. Instituțiile create de oameni se opun oamenilor. Nimic nu e perfect în relațiile dintre oameni, fiindcă se interpun convențiile sociale pe care Tolstoi le-a urât profund și fără echivoc. „Cadavrul viu” este mai mult decât semnul omului fără identitate, este semnul omului supus opresiunii sociale, morale și juridice, în condițiile unei societăți care apără niște tipare, niște scheme și nu ființele vii.

Dacă este cineva cu adevărat culpabil în această dramă tolstoiană, acel cineva e societatea și întregul ei eșafodaj suprastructural, și nu personajele concrete și vii ale piesei. Protasov își părăsește soția fiindcă simte că nu mai este iubit, că el însuși n-a iubit cu adevărat, că prezența lui nu poate decât să distrugă existența Lizei. La rîndul ei, Liza nu poate lupta împotriva disperatei porniri spre autodistrugere a soțului ei, dar nici împotriva sentimentelor așezate, sincere, simple ale lui Viktor Karenin. Viktor nu-și dezvăluie sentimentele față de Liza decât cînd își dă seama că nu va ofensa demnitatea prietenului său. Falsa sinucidere a lui Protasov este minciuna necesară, minciuna care trebuia să garanteze libertatea celor trei, dar nu e minciuna salvatoare, căci o dată descoperită, va nimici tot ceea ce oamenii aceștia și-au dobîndit prin eliberarea de convenție. Minciuna salvatoare este adevărata moarte a lui Protasov. Așadar, nimeni nu este vinovat, nimeni nu este mai rău sau mai bun decât celălalt, toți sînt deopotrivă victime ale unui sistem de relații, legislații și prejudecăți. „Geniul lui Tolstoi constă în a fi evitat romanța erotică și descripția idealistă a oamenilor”, scria Călinescu. „O simpatie tehnică îmbrățișează pe toți eroii, buni și răi, fiind deopotrivă buni pentru autor ca oameni.”

Spectacolul lui Cornel Popa are vedete, are pitoresc, are atmosferă, are momente foarte bune, cum ar fi acelea în care cîntă corul Țiganilor, cîntecele sălbatice, triste și răscolitoare, atmosfera aceea tulburătoare învăluindu-l și captîndu-l definitiv pe neliniștitul Protasov. Ceea ce lipsește înscenării de la televiziune este fiorul tragic al piesei, înclăceala de drumuri înfundate, de destine frînte, de neputințe și neîmpliniri, forța aceea de a spune pînă la capăt că nimic nu e posibil,

nici o fericire și nici o ieșire, în lumea acestor oameni buni și generoși, și slabi, pe care soarta îi adună și îi împrășteie anapoda, răsucindu-le viața. Scena tribunalului, care ar fi trebuit să fie cea mai zguduitoare din toate, care ar fi trebuit să arunce față în față oamenii, sentimentele lor și principiile sclerozate ale unei societăți inumane, este oarecare, concepută într-un ton artificial, cu prea multă dezinvoltură și într-un stil șablon, împrumutat de la alte scene asemănătoare văzute prin filme și piese de teatru. Absența tragicului readuce uneori piesa lui Tolstoi la faptul divers care a stat la baza dramei. Frumusețea stranie, romantică a lumii țiganilor conduce mai mult către atmosfera pușkiniană decît către cea tolstoiană.

Dincolo, însă, de carențele de dramatism, dincolo de jocul uneori lipsit de adîncime al unor interpreți, este bine că s-a încercat această montare, după și mai mulți ani de cînd s-a jucat *Cadavrul viu* la noi, ca un necesar remember, ca o trimitere către literatura unuia dintre cei mai mari scriitori pe care i-a produs omenirea. Pentru actori, ca și pentru regizor, această trecere, chiar incompletă, prin lumea lui Tolstoi este un examen util și revelator.

Dumitru Solomon

Interogatoriul din zori de Doru Popovici

Premiată la concursul organizat de Radio-televiziune pentru lucrări originale scrise în cinstea celei de a 30-a aniversări a Eliberării patriei, opera lui Doru Popovici, *Interogatoriul din zori*, a fost prezentată, în primă auditiie, de către dirijorul Carol Litvin și orchestra de studio a Radioteleviziunii, într-un concert deosebit. Iată că, scurtă vreme de la această prezentare-concert, regizorul Ionescu Arbore adaptează lucrarea pentru ecranul TV, dînd astfel posibilitatea unui public mai numeros să urmărească una din partiturile valoroase ale componisticii liricii moderne.

Concepută pe un stil de operă contemporană, lucrarea reia, atît pe planul limbajului sonor, cît și pe planul ideii, lupta dintre bine și rău — una din temele preferate ale compozitorului. (Să ne gîndim, nu mai departe, la opera *Mariana Pineda*.)

Față de ceea ce sîntem obișnuiți să socotim structură a unei opere lirice, noua compoziție a lui Doru Popovici e vădit deosebită. Îi lipsesc cu desăvîrșire „numerele propriu-zise” — arie, duet, trio, recitativ, cor-

interludiu etc. Opera e concepută ca un larg și bogat dialog sonor, purtat de două personaje-exponenți (Comunistul și Gardianul) a două tabere (și lumi) adverse, și din prezența mută, deci scutită de vreo relație sonoră, a unui al treilea personaj.

Limbajul muzical, folosit aici, realizează o sinteză între serialismul dodecafonic și modurile cromatice ale melosului românesc; în care varietatea ritmică, asimetrică, se opune voită unei monocromii timbrale. Discursul muzical este auster, hieratic chiar, realizat cu maximă economie de mijloace. Este ceea ce conferă partiturii simplitate, cursivitate, esență. Fascicule sonore se desfac și se închid asemenea unui evantai, urmate de fluidități sonore preluate din spiritualitatea noastră umană și artistică; toate acestea converg spre un punct culminant deosebit de colorat, excelent ilustrat de lirismul caracteristic componisticii lui Doru Popovici. Este momentul cînd Ion I. Ion pornește senin la execuție, despovărat de cuvintele rostite, liniștit în convingerea că fapta lui nu va fi fost zadarnică, și că, de nu va fi adus după sine o rezolvare totală, va fi prefigurat, în orice caz, ceva din viitorul luminos al lumii spre care a năzuit, luptîndu-se.

Interpreții Octav Enigărescu (Gardianul) și Gheorghe Crăsnaru (Ion I. Ion), în dialogul lor, dialog de idei, de concepții, de timbre, de maleabilitate și căldură vocală, de puternică intensitate și trăire dramatică, ilustrează cu eficiență maximă țesătura sonoră, simplă, melodică, dar plină de tensiune și consistență armonică.

Colaborarea compozitorului Doru Popovici cu publicistul Victor Birlădeanu — semnatarul libretului — e un debut de bun augur. Sperăm în conlucrarea lor și pe mai departe, ca în făgăduința unor lucrări de anvergură și de interes, deopotrivă în substanța lor ideatică, în osatura lor artistică, în forța lor de penetrație.

Doina Moga